

TALABALAR TOMONIDAN IJODIY MUAMMOLARNI HAL QILISHDA DIDAKTIK FUNKSIYADAGI CHEKLOVLAR

Bazarbayeva Laylo Gulmirza qizi

Ajiniyoz nomidagi Nukus Davlat Pedagogika Instituti talabasi

laylobazarbayeva143@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqola talabalar tomonidan ijodiy muammolarni hal qilish jarayonida didaktik funksiya chegaralarini aniqlashga qaratilgan. Unda ijodiy muammolarni hal qilishda talabalarning muammo hal qilish qobiliyatini rivojlantirishdagi didaktik funksiyaning ahamiyati ta'kidlangan, ammo amalda bu jarayonni cheklovchi omillar ko'rib chiqiladi. Maqolada ijodiy muammolarni hal qilishdagi cheklovlarni bartaraf etish va didaktik funksiyaning samaradorligini oshirishga qaratilgan strategiya taklif etiladi.

Kalit so'zlar: Didaktik funksiya, ijodiy muammolarni hal qilish, talabalar, cheklovlar, strategiya, ta'lim tizimi, o'qituvchi, muammo hal qilish qobiliyati.

Zamonaviy ta'lim tizimi talabalarni mustaqil fikrlashga, ijodiy yondashuvlarni ishlab chiqishga va muammolarni hal qilish qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan. Ijodiy muammolarni hal qilish bu maqsadga erishishning muhim vositasidir. Didaktik funksiya, ijodiy muammolarni hal qilish jarayonida o'quvchilarning bilimlarini, ko'nikmalarini va qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan bo'lsa-da, amalda bu jarayonni cheklovchi omillar mavjud.

Talabalar tomonidan ijodiy muammolarni hal qilishda didaktik funksiya cheklovlar bir qator omillar bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Ushbu cheklovlar o'quv jarayonining samaradorligini pasaytirishi va talabalarni ijodiy fikrlashga rag'batlantirishga to'sqinlik qilishi mumkin. Quyida bunday cheklovlarning asosiy turlari keltirilgan:

1. O'qituvchining pedagogik uslublari

O'qituvchining an'anaviy o'qitish uslublari (masalan, ma'ruza usuli) ijodiy fikrlashni rivojlantirishda cheklovlar keltirib chiqarishi mumkin. Agar darslar faqat nazariy bilimlarga asoslangan bo'lsa, talabalar amaliy muammolarni hal qilishda qiyinchiliklarga duch kelishlari mumkin.

2. Ta'lim dasturi va materiallari

Ta'lim dasturi va o'quv materiallarining cheklanganligi talabalarni ijodiy fikrlashga undashda muammolar keltirib chiqarishi mumkin. Agar dastur faqat ma'lum bir mavzuga qaratilgan bo'lsa, talabalar kengroq fikrlash imkoniyatidan mahrum bo'lishadi. Ijodiy muammolarni hal qilish uchun zarur bo'lgan materiallar, texnologiyalar va boshqa resurslarning yetishmasligi, talabalarning ijodiy imkoniyatlarini to'liq ochib berishga imkon bermaydi.

3. Baholash tizimi

Baholash tizimining aniq va qat'iyligi talabalarni ijodiy fikrlashdan ko'ra, standart natijalarga erishishga undashi mumkin. Bu, o'z navbatida, talabalar orasida ijodiy yondashuvni rivojlantirishga to'sqinlik qiladi.

4. Talabalar tayyorgarligi

ILM FAN YANGILIKLARI KONFERENSIYASI

30-OKTABR

ANDIJON, 2024

Talabalarining oldingi bilimlari va ko'nikmalari ijodiy muammolarni hal qilishda cheklovlarni keltirib chiqarishi mumkin. Agar talabalar asosiy nazariyalarni yetarlicha o'zlashtirmagan bo'lsa, murakkab masalalarni hal qilishda qiyinchiliklarga duch kelishlari mumkin.

5. Muallim va talaba o'rtasidagi munosabatlar

O'qituvchi va talabalar o'rtasidagi munosabatlar ham ijodiy muammolarni hal qilishda ahamiyatga ega. Agar o'qituvchi talabalarni qo'llab-quvvatlamasa yoki ularning fikrlariga e'tibor bermasa, bu ijodiy yondashuvni to'sib qo'yishi mumkin.

6. Vaqt cheklovlari

Darslar uchun ajratilgan vaqtning cheklanganligi talabalarni ijodiy fikrlash va muammolarni hal qilish jarayonida to'siqlar yaratishi mumkin. Talabalar ko'p vaqt sarflashga imkon topmasliklari natijasida yuzaga keladigan muammolarni chuqur o'rganish imkoniyatidan mahrum bo'lishadi. Ta'lim jarayonida vaqt yetishmasligi tufayli talabalarga ijodiy muammolarni hal qilish uchun yetarli vaqt berilmaydi, natijada talabalar chuqur o'ylash va ijodiy yechimlar ishlab chiqish imkoniga ega bo'lmaydilar.

7. Resurslar va infrastruktura

O'qitish uchun zarur bo'lgan resurslar (laboratoriya jihozlari, kutubxona materiallari, texnologiyalar) yetishmasligi ham ijodiy muammolarni hal qilishda cheklovlarga olib kelishi mumkin.

8. Motivatsiya va psixologik omillar

Talabalarining motivatsiyasi, shuningdek, ularning psixologik holati ijodiy fikrlash jarayoniga ta'sir ko'rsatishi mumkin. Agar talabalar o'zlarini ishtirok etishga qiziqtirmasa yoki qo'rqsalar, ijodiy yondashuvni rivojlantirishda qiyinchiliklarga duch kelishlari mumkin. Talabalarda o'zlarini ijodiy muammolarni hal qilishga jalb qilishga qaratilgan motivatsiyaning yetishmasligi, ularning qiziqishini va faolligini kamaytiradi.

Ushbu cheklovlarni bartaraf etish uchun o'qituvchilar didaktik yondashuvlarni takomillashtirish, interfaol usullarni qo'llash va ta'lim jarayonini yanada moslashtirish orqali talabalarni ijodiy fikrlashga rag'batlantirishi zarur.

Didaktik funktsiya, ijodiy muammolarni hal qilishda talabalarining quyidagi qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan:

1. Muammo hal qilish. Muammo mohiyatini tushunish, uni qismlarga ajratish, yechim variantlarini topish va eng samarali yechimni tanlash qobiliyati.
2. Tanqidiy fikrlash. Ma'lumotni tahlil qilish, uning to'g'riligini baholash, xatoliklarni aniqlash va mantiqiy xulosalar chiqarish qobiliyati.
3. Ijodkorlik. Yangi g'oyalarni ishlab chiqish, mavjud ma'lumotlarni yangicha qarash burchagidan ko'rib chiqish va nostandart yechimlar topish qobiliyati.
4. Hamkorlik. Guruhda ishlash, fikrlarni almashish, bir-birini qo'llab-quvvatlash va birgalikda yechim topish qobiliyati.

Cheklovlarni bartaraf etish va didaktik funktsiyani yaxshilash uchun bir qancha ishlar qilish mumkin:

Birinchiidan, standartlashtirilgan ta'lim tizimidan chetga chiqib, talabalarga o'zlarini o'ziga xos yondashuvlarni ishlab chiqish imkonini berish kerak.

ILM FAN YANGILIKLARI KONFERENSIYASI

30-OKTABR

ANDIJON, 2024

Ikkinchidan, o'qituvchi roli talabalarni yo'naltirish, ularni o'zlarini o'ziga xos yechimlarni topishga undash, o'ylash jarayonini rag'batlantirishga qaratilishi kerak.

Uchinchidan, ta'lim jarayonida talabalarga ijodiy muammolarni hal qilish uchun yetarli vaqt ajratish va ularning ijodiy jarayonlarini qo'llab-quvvatlash zarur.

To'rtinchidan, talabalarning qiziqishini va faolligini oshirish, o'zlarini ijodiy muammolarni hal qilishga jalb qilish uchun turli motivatsion usullarni qo'llash kerak.

Bundan tashqari, ijodiy muammolarni hal qilish uchun zarur bo'lgan materiallar, texnologiyalar va boshqa resurslarni ta'minlash lozim.

Xulosa

Talabalar tomonidan ijodiy muammolarni hal qilishda didaktik funktsiya muhim rol o'ynaydi, ammo bu jarayonni cheklovchi omillar mavjud. Ushbu cheklovlarni bartaraf etish va didaktik funktsiyani yaxshilash uchun ta'lim tizimini liberallashtirish, o'qituvchining rolini qayta ko'rib chiqish, vaqt taqsimoti, motivatsiyani oshirish va resurslarni ta'minlash kabi choralar ko'rish zarur. Ijodiy muammolarni hal qilish qobiliyatini rivojlantirish, talabalarni muvaffaqiyatli hayotga tayyorlashning muhim omili hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- Artikov, M. B., & Bazarbayeva, L. G. qizi. (2022). TALABALAR TOMONIDAN IJODIY MUAMMOLARNI HAL QILISHDA DIDAKTIK FUNKTSIYADAGI CHEKLOVLAR. INTERNATIONAL CONFERENCES, 1(18), 3–6.
- Jonassen, D. H. (2000). Computers as mindtools for schools: Engaging critical thinking. Prentice Hall.
- Зарецкий В.К, Холмогорова А.Б. Смысловая регуляция в решении творческих задач. «Исследование проблем психологического творчества» М.: Наука, 1983 –с.62-100
- Мунипов В.М., Зинченко В.П. Эргономика: человеко-ориентированное проектирование техники, программных средств и среды учебник. – М.: Логос, 2001
- Artikov Maqsud Baxadirovich. (2022). TALABALARNING IJODIY MASALANI YECHISHDA PEDAGOGNING ISH FAOLIYATINI TASHKILLASHTIRISH. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7295212>